

25 ÉVES A JOGÁSZKÉPZÉS

*Ünnepi kötet a Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Karának
25 éves fennállása alkalmából*

25 ÉVES A JOGÁSZKÉPZÉS

*Ünnepi kötet a Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Karának
25 éves fennállása alkalmából*

Budapest, 2023

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Patrocinium Kiadó

I. A RENDSZERVÁLTÁS ÉS A JOGÁSZKÉPZÉS MEGÚJULÁSA

A rendszerváltás éveiben magyar felsőoktatási rendszer is alapvető változások időszakát élte. A társadalmi-politikai rendszer átalakulása az oktatásról szóló 1985. évi I. törvény módosítását is szükségessé tette. Ismét lehetővé vált, hogy az oktatási törvény hatálya alá tartozó nevelési-oktatási tevékenységeket – megfelelő intézmények létesítésével, fenntartásával – természetes személyek, egyházak, alapítványok és más jogi személyek is végezhesenek. Az 1990. évi XXIII. törvény az alap, a középfokú oktatásban és a felsőoktatásban is negyven eszten-dő kötöttségeit oldotta fel, amikor eltörölte az állami iskolalapítás és -fenntartás monopóliumát. Kimondta – többek között –, hogy „Egyetemet az Országgyűlés, főiskolát pedig a Minisztertanács hozzájárulásával a jogi személyek és a természetes személyek is létesíthetnek.” A nem állami egyetemi, illetőleg egyetemeken szervezett főiskolai karok létesítése már nem állami hatáskör volt, ezekhez az egyházi döntésekhez csak minisztertanácsi hozzájárulásra volt szükség.

Így lehetővé vált egyházi és alapítványi főiskolák és egyetemek létesítése. Ahogy a magyar oktatásügy egészét, úgy a felsőoktatást is erősen befolyásolta az, hogy 1989. július 1. az egyház és az állam alkotmányos különválasztása után az államnak nem volt feladata, hogy a hittudományi intézményekben folyó oktatásról állami kötelezettségként gondoskodjon. Ez azonban nem zárta ki, hogy az állam a hittudományi oktatást anyagi eszközökkel is támogassa.

A lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény rögzítette az egyházak nem hitéleti tevékenységei közül a leginkább jelentős oktatási és szociális tevékenység végzésére vonatkozó szabályokat. Megállapította, hogy az egyházi jogi személy minden olyan nevelési-oktatási, kulturális, szociális, egészségügyi, sport, illetőleg gyermek- és ifjúságvédelmi tevékenységet elláthat, amelyet törvény nem tart fenn kizárólagosan az állam vagy annak szerve, intézménye számára. A törvény abból kiindulva, hogy az egyházak a nevelési-oktatási, szociális, egészségügyi, sport, illetőleg gyermek- és ifjúságvédelmi intézmények fenntartásával a társadalom számára olyan hasznos tevékenységet végeznek, amely állami feladat is, előírta, hogy ezeknek az intézményeknek a működéséhez a költségvetésből normatív módon megállapított állami támogatást kell biztosítani.

Az egyházi és alapítványi intézmények megjelenésével rövid időn belül alapvetően megváltozott a magyar felsőoktatás szerkezete. A változás ütemére jellemző, hogy amíg 1990-ben tíz, addig 1994-ben már 29 egyházi felsőoktatási

intézmény működött. Jelentősen bővült a felsőoktatásba felvettek száma: 1989-ben 15.420, 1993-ban már 29 ezer hallgató nyert felvételt. Az 1990. évi XXIII. törvény alapján a nem állami felsőoktatási intézmények létesítésének alapvető feltételeiről a 36/1990. (IX. 12.) Korm. sz. rendelet intézkedett először. Kimondta, hogy nem állami egyetem akkor létesíthető, ha több tudományterületen és több szakon képes a képzésre, és főfoglalkozású oktatóinak egyharmada tudományos fokozattal rendelkezik.

A főiskolák esetében az oktatók egyötödének kellett tudományos fokozattal rendelkeznie. Az intézményt létesítőnek épületet, tárgyi feltételeket, illetve pénzügyi garanciákat kellett biztosítania. A törvény nem szabott szigorú feltételt fenntartó egyházi testületek döntésének jóváhagyásához. A rendelkezés szerint nem állami egyetemet akkor lehetett alapítani, ha a) több tudományterületen és több szakon képes alapképzésre, valamint továbbképzésre, továbbá tudományos kutató munka folytatására, b) oktatóinak legalább egyharmada, egyetemi tanárainak és docenseinek pedig legalább kétharmada főfoglalkozású munkaviszony létesítésére vállalt kötelezettséget, c) főfoglalkozású oktatói egyharmadának tudományos fokozata van, d) a képzésnek, valamint a tudományos kutatási feladatainak megfelelő tagolt intézményi szervezetet képes kialakítani.

Eszerint az egyházak is lehetőséget kaptak történelmi iskolaalapítási és fenntartási jogaik gyakorlására. Az állami keretszabályok tág lehetőséget kínáltak egykori intézményeik életre keltésére, az 1948-1949-ben felszámolt oktatási intézményeik ismételt működtetésére.

A megnyílt lehetőség nyomán sokasodtak az egyházi felsőoktatási intézmények és több alapítványi főiskola is létesült. Az egyházak különösen nagy odaadással fogtak hozzá új felsőoktatási intézmények alapításához. Elsőnek – 1992-ben – a Pázmány Péter Katolikus Egyetem kezdte meg működését teológiai és bölcsészeti fakultással. 1995-ben jog- és államtudományi, 2002-ben információs és technológiai karral bővült az egyetem.¹

A történelmi egyházak felsőoktatási intézményei képzési és kutatói tevékenységének költségvetési támogatása azonos elvű és mértékű volt az állami egyetemek és főiskolák normatíváival. Szabályozottá vált az évente civil szakokra felvehető államilag finanszírozott hallgatói helyek száma is. Az egyházi intézmények finanszírozását meghatározó alaptörvények is hatályba léptek. Ezek közül legfontosabb a lelkiismereti és vallásszabadságról szóló 1990. évi IV. törvény volt, de komoly jelentősége volt a Magyar Köztársaság és az Apostoli Szentzség

1 ZLINSZKY János: A PPKE JÁK kezdetei In: Horváth Attila; Koltay András (szerk.) *Tízéves a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara*. Ünnepi kötet. Szent István Társulat. Budapest, 2005. 59-128. p.

között a katolikus egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint néhány vagyoni természetű kérdésről 1997. június 20-án Vatikánvárosban aláírt megállapodást kihirdető 1999. évi LXX. törvénynek, továbbá a felsőoktatásról szóló többször módosított 1993. évi LXXX. törvény rendelkezéseinek is. Az állami feladatokat is teljesítő egyházi fenntartású felsőoktatási intézmények állami kötelezettségvállalásainak körét a 2000. évi XCVII. törvény szabályozta.²

A korabeli törvényi rendelkezések jó lehetőséget biztosítottak az egyházi felsőoktatás és az egyházi fenntartású egyetemek világi karainak megszervezésére. Kedvező volt, hogy jelentősebb anyagi kockázat nélkül, és méltányos akkreditációs feltételek mellett létesülhettek az új intézmények és karok. A történelmi egyházak számára ezen a téren is lehetőség nyílt a szellemi befolyásuk érvényesítésére, és a megnyilvánuló társadalmi igények kielégítésére.

A Magyarországi Református Egyház Zsinata 1993. február 24-én hozott határozatot a Károli Gáspár Református Egyetem alapításáról. A döntést megelőző testületi vitában nagy hangsúlyt kapott a kari bővítés kérdése is. Az erre a célra létrehozott bizottság javasolta a nagy hagyományokkal rendelkező kecskeméti jogászképzés újraindítását, melyet Szabó Gábor esperes és Varga László lelkipásztor vezetett egyházközség is támogatta. A zsinat értesült arról is, hogy – miképpen a két világháború között – a Kecskemét városa is hajlandó hozzájárulni a képzésindítás költségeihez.³

A testület egyháztörténeti jelentőségű döntését a Magyar Köztársaság Kormányja is támogatta és az országgyűlés elé terjesztette. A törvényhozó testület 1993. szeptember 21-én tartott ülésén ellenszavazat nélkül, egy tartózkodás mellett törvénybe iktatta a törvényjavaslatot, és ezzel a Károli Gáspár Református Egyetem hivatalos állami elismerését kapott. Az új törvény alapján a Budapesti Református Teológiai Akadémia a Károli Gáspár Református Egyetem hittudományi fakultásaként működött tovább. Az 1839-ben alapított, és 1990-ben újraindított Nagykőrösi és Dunamelléki Református Hitoktató és Tanítóképző Főiskola az Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karaként kapott működési engedélyt. Az egyetem harmadik oktatási egysége a Budapesti Református Bölcsészettudományi Kar lett, ahol kezdetben a magyar nyelv és irodalom, a történelem, az angol nyelv és irodalom, valamint a vallásstanári szakokon indult meg

2 KELEMEN Elemér: A felsőoktatás helyzete az ezredfordulón. *História*. Melléklet 2006. 3-4. szám 29-31. p.

3 KISS Réka-LÁNYI Gábor: A Károli Gáspár Református Egyetem alapítása és szellemi előzményei. In: *Károli Gáspár Református Egyetem (1993-2023). 30 év a református felsőoktatás szolgálatában* (Szerk.: Kiss Réka-Lányi Gábor) Károli Gáspár Református Egyetem. Budapest, 2023. 47. p.

a gimnáziumi tanárképzés. Az egyetem alapítólevele szerint „A jövőben pedig az Egyetem Kecskeméten újból megnyitja az Állam- és Jogtudományi Kart.” Ebben a döntésben a hagyományra történő hivatkozás összhangban volt azzal az állásponttal, miszerint az érintett református oktatási intézményeket nem kell létesíteni, csupán egykori státuszuk visszaállítását kell deklarálni. Ez volt egyébként az elvi alapja a törvényhozás egyetemalapítást jóváhagyó döntésének is. Említést érdemel, hogy a debreceni jog- és államtudományi kar későbbi szakindítási kérelmében is ezt az érvelést alkalmazták.

A jogászképzés egyházi jelentőségét *Bogárdi Szabó István* püspök így fogalmazta meg: „A Magyarországi protestantizmus életében történetileg meghatározó a vallásszabadságért folytatott több évszázadnyi küzdelem. Ezen küzdelmek során, különösen az ellenreformációs és rekatolizációs időkben a hazai protestantizmusnak biztosítania kellett a különböző békekötések által számára szavatolt jogokat. Szükség volt hát ezen ügyeiben jogképzett képviselőkre. Továbbá maga a protestantizmus, sajátos egyházszerkezete folytán eleve implikálta azt, hogy a kontraktuális szellem értelmében, valamint az egyházfegyelem biztosítása okán képzett jogászokkal is biztosítsa ezeket az adottságait.”⁴

A református jogászképzésnek komoly hagyományai voltak Magyarországon. A 19. század hetvenes éveiben a református egyház kerületeiben működtek a pápai, a kecskeméti, a debreceni, a sárospataki és a máramarosszigeti jogakadémiák. Közöttük kiemelkedő jelentőségű volt a Kecskeméti Református Jogakadémia, amely 1948-ig egyházi jellegű főiskolaként működött. Az egyetem alapítói úgy döntöttek, hogy az első magyar református universitás negyedik egyetemi karát a Kecskeméti Református Jogakadémia utódként és szellemi örököséként az eredeti helyszínen szervezik meg. Zsitvay Tibor egykori igazságügyi miniszter szavai szerint „Itt végig a nyugodt, taglaló magyar jogászi ész, a jurista bölcsessége, az ősi alkotmányos szellem, a bátor, de mindig finom szókimondás, az elmélyedő búvárlat élt. Nemzeti hivatást töltött be ez a jogakadémia, amely annyi derék és nem egy nagy embert adott a hazának [...]. Voltak korok, amikor az öreg kollégium mécse uralkodó láng volt a sötétben.”⁵

A Kecskeméti Református Jogakadémián 1831-ben indult a képzés, amely az 1849-től 1860-ig tartó történelmi szüneteltetés kivételével egészen 1949-ig folyamatos volt. Jókai Mór egykori alma matere Trianon után befogadta az 1919-

4 MÁTHÉ Gábor (szerk.): A Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának 10 éve. *Crescit sub Pondere Palma*. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Budapest, 2008. (a továbbiakban: *Crescit*) 9. p.

5 BOÉR Elek, ifj. [et. al.]: *Emlékkönyv a Kecskeméten működő Egyetemes Református Jogakadémia fennállásának századik évfordulójára*. Egyetemes Ref. Jogakadémia. Kecskemét, 1932. 5. p.

ben menekülni kényszerült máramarosi és az 1923-ban megszűnt Sárospataki Jogakadémiát is, így 1924-től a kecskeméti kar a református egyház egyetemes jogi főiskolájává vált. Sokan hálásan emlékeztek arra, hogy az 1919 után elcsatolt országrészek egyetemeiről menekülni kényszerült hallgatók java részét a kecskeméti jogakadémia fogadta be, és biztosította számunkra a diplomaszerzés lehetőségét. (Közjünk tartozott id. Trócsányi László is). A kecskeméti jogászképzés emléke élénken élt az idősebb jogászok között, akik szép számmal jelentek meg az ünnepi tanévnyitón 1994 szeptemberében Kecskeméten.